

ד"ר עמנואל אולסבנגר

ליום השבעה

עולם שלם, מיוחד ומבודד, עולם היונק מחכמת עמים ומוסגר כולו בתוך אישיותו האצילה, עולם של תבונה מאירה ושל ספקנות מחמירה ושל אידאליזם טהור ותמים יצא עתה מגבול החיים.

זכתה ההטפה הציונית לדורותיה לרכז בהוגה אישי רות מבין המופת לאים והמתמיהים והמצויינים שבת

ממשיך בפרסמו את מחקרו הפולי-קלוריסטיים שהוא העלה תוך כדי מסעו למען קרן היסוד? הנה עשה נפשות לציון ולעליה לציון בדרומה של אפריקה, ויצא לו גם מחקר על הפולקלור היהודי באפריקה הד"ר רומית" שבו התחקה על השפעת השפה האנגלית והבורית על האידיש בקהלות אפריקה ועל השפה האידיש על האנגלית אשר בפי צעירי הדור שבקהלות ההן, והנה הביאתו שליחותו השד"רית להודו, ומאז דבי קה נמשו לאהבת את השבט הקדום והנדה של "בני ישראל" ואת הקהלה המבודדת והעצמאית של בני קוצ'ין, ומאז נתרבה ונתעשרה כל יריעת הידיעות שלנו על אהים וחוקים אלה, ומה שהשוב הרבה יותר, מאז שונתה כל ההיסטוריה שלהם ולאומה המחקצצת במולדת התוסף שבט שלם, מצטרף ומתערה, ומה רבות היו הדאגות והטרוניות והק"שיים שעליית השבט הזה גרמה לו, לפטרונם ולמטפחם! על אף ישיבותו ומחלותיו נשא וסבל את כל טרחם ומשאם, על תכלי עלייתם וירידתם ועלייתם-שוב וקליטתם והשתרשותם, לפעמים לבדו ולפעמים נגד עצומים ממנו ולפרקים גם נגדם הם, אבל מבלי להגזים אפשר היום להגיד, כי בלעדי ד"ר אולסבנגר, האבתי והאחראי והמתנדב החלוצי, לא היתה קמה ולא היתה מתמדת, "מסילת ציון" שבפרוודורה של ירושלים, ועדת בני קוצ'ין לא היתה מוצאת את דרכה אל תחית עמה ומולדתה.

קופת ד"ר אולסבנגר הצטיין גם ביניהם כמפלג ביהודו, את ההתמכרות לשאיפה הציונית הביא מבית אבא. פעם שמעתיו מס"ר על אחיו הציוני שבורשה ד"ר אלכסנדר אולסבנגר, מראשי העסי קנות של הציונות הנאורה בפולין, בענות רוח רבה סיפר עליו ומכל דבריו המאופקים והיפים עלתה גם זאת השטינית שבשמינית המתורת ליחסן ציוני היודע ערך של גוע מה צבתו.



קופת ד"ר אולסבנגר הצטיין גם ביניהם כמפלג ביהודו.

ואת עיונו המעמיק בחכמת המר ני עמים, את רזי הכמת הפולקלור, שהוא היה מתבל בנחוחי הפסיכוא-נליזה לפני הסתלספיותיה ע"י תל-מידים שלא שמשו, — הוא הביא אתו מלבותיל שבאוניברסיטאות של שויץ, ואהבתו הרבה להמוני בית ישראל אשר במלכות היהדות של עירות פולין, ושרשיו המסועפים בשנינות-ספוריהם וחכמת הודיהם, עצב התלוצצותם ונוך שירתם, הע"שירו את עיונו הפולקלוריסטי הכללי והניהו נדבכי יסוד לתורת הפולקלור היהודי, "ראז'ונקעס מיט מאנדלען" בשעתו, "רויטע פאמערנאנצן" אחרי כן, קבצייצירות עם שהוא אסף והכין ופרסם בקפדנות של טעם וכאהבה של בן-מתרפק — תרומות פאר הן לנו, בבית, גדמה היה לא פעם כי רק את היודע למדי אסף, ורק מן השכבה העליונה גום ואל השתין לא חמיד הסליא לרדת, ולא כן בעולם שבחוץ היו קבצים אלה —

שהוא פרסם במקור האידי אבל באור-היות לטיניות ואחר כך גם בתרגום לגרמנית — כתגלית נכספת, ולרבים מבין אחינו ואחיותינו שהספיקו להת-דחק מבית-אבא ולהיות סמוכים על שולחנות זרים, פתחו הם שער חדש ונרחב ומבטיח לעולם עצמאי מיוחד.

וההטפה הציונית שלאחר מלחמת העולם הראשונה ועד לימי התמוט"רות עולמנו בימי המלחמה השנייה, הביאה אותו לגלויות רחוקות ונדד-חית, ישנות וחדשות, וכשם שהוא חופיע בהן כמנחיל גחיל, כן היו הן לו למכרות-נפש שהוא חצב מהן אוצרות של ידע עם וחכמת המונים, ובמידה שהגולה היתה נידחת יותר ורחוקה יותר היתה היא לו קרובה יותר ומגרה יותר, ולא רק נפשות עשה לציונות ולא רק תרומות כס"פיות אסף לקופת קרן היסוד, כי אם גם רוח הגלויות שקד לפענח ומעמקי השבטיות המתבדלת הביא שי בטנא לאוצר נפש האומה.

השד"רות העתיקה הצטיינה בכך בכל דורותיה, כשהגיע השד"ר ר' אברהם קונקי בשנת תס"ג מחברון הספרדית אל קהלות אשכנז ההר מיות והמפוארות אשר בהמבורג וב-פרנקפורט, בפראג ובויקלשפורג, בקראק ובסזונא והגיע עד בריסק ופינסק ווילנא וסלוצק ומינסק וכי היתה כל קהילה לו תגלית ובהקד"תו ל"אבק סופרים" שלו השאיר לנו שורות ציוריות מאלפות על כל קהלה, שבה נשמע קול תורתו והיתה פשוטה בה יד שליחותו, ומי לנו מנחיל ידיעות על קהלות ישראל בגלויות ועל הספרים הגדירים והד עתיקים המוריים בתוכן, כגדול השד"רים של המאה התיא, ר' חיים יוסף דור אולאי, בספרו "מעגל טוב" ו"שם-הגדולים".

האם ידע השד"ר המודרני ד"ר עמנואל אולסבנגר, כי מסורת מפר-ארת של השד"רים הקדומים הוא

ואף הוא זווג את שאיפתו הלאור מית הציונית עם משאת נפש בין-לאומית אוניברסלית, וחזון "אחרית הימים" היה גם לו, למפוכח ולמפקפק הזה, מזיגה של גאולת עם עם גאור לת עולם, אולם המקום שאצל מר-כית בני דורו תפס הסוציאליזם כבן-ברית עולמי לשאיפת ציון, תפסה אצלו — האספרנטו, הוא שלט בלי מצרים כשפת-לא-שפה זו וגם אהב אותה אהבה עזה וחרש בה כאחד היוצרים שלה, ושר בה שירים ונאם בה כנואמ"אטן והת"הבב כאחד המנצחים הראשיים על במות הקונגרסים הבין-לאומיים שלה, שנים רבות, עד אשר זכה גם לפרס מאת מרכז התנועה העולמית בעד מיטב הנאומים באספרנטו, אולי מאז זמנהוף לא ירע שפה זו מטפה יוצדי כמותו.

ואלהים חננו בחיך ספרותי טועם, היה הוא אחד האסתטים הספרותיים במיטב המושג של המלה, הוא היה נפגע אישית מכל מום שבשיר, ומכל מלאכותיות שבדמיו מזויף, ומכאובי התרגום המשובש היו לו כמכאוב פיס, ובתריקו את הקומדיה האלוהית לדנ"טה מאיטלקית ושירת גתה מגרמנית ושירי הודו מסנסקריט השקיע את נפשו ולבו וכל חושיו האסתטיים והלשוניים והיה "גהרג" על כל תג, ימים שלמים לא היה פוסק מלענות בשורה שלא הצליח בתרגומו, והיה מעכב פרסומו של חרגום שנים תמימות, אם היה לו ספק פו בפסוק אחד לא קלע למטרה.

וכשם שהיתה פקחות רבה בדבורו, כן היתה גם איזו חכמה מגובשת שורה על שתיקתו, ברכות רב ידע להחריש.

הנה היה לו מה בירושלים פעם ידיו מופלא, איש כלבבו, היה זה המשורר אברהם בן-יצחק, איש השי"ח ההגותית ואיש השתיקה המרר-כות גם הוא, ואיש הנפש הפיוטית כל כולו, והבדיחה מספרת, כי פעם נרעדו הם השנים לפנישה בקפה רהבית, החישב אולסבנגר מעבר מזה של השולחן הקטן, וד"ר זונא, הוא אברהם בן יצחק מעבר מזה ושחקן, עברו עשרים רגעים, עברה מחצית השעה ועדיין השתיקה כבדת ההגות נמשכה, לבסוף הפסיק אולסבנגר את דומיתו, שאף אויר ואמר בגרמנית: Na, herr Doctor, haben wir ein Problem gründlich durch-geschwiegen. Wollen wir nun beginnen über ein Zweites zu schweigen.

(בערך כך: הנה הספקנו לסיים שתי קה יסודית על פרובלימה אחת, הבה נפתח עכשיו בשתיקה על פרובלימה שניה).

הנה השתקק לנצח, ונפסקת ההגות הפקחת, רבת הדעת והטעם והאמור נה בטוב.

מן הנוף האנושי של יקירי יריר שלים בעלמה דמותו של חכם קמאי, בעל הפנים היפים-הנוזריים, שהיה מושלש בחכמת המוני עם, וחכונתו האירה מזו אישיותו.